

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ได้ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางที่ควรดำรงอยู่และปฏิบัติตนแก่พสกนิกรชาวไทยมา โดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 และเมื่อภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจได้ ทรงเน้นย้ำให้นำมาใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อให้รอดพ้นวิกฤต และสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบต่างๆ เป็นปรัชญาที่เป็นทั้งหลักปรัชญา หลักการ และแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล และองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสภาวะแวดล้อม ความมีเหตุมีผลที่ถูกต้องตามความเป็นจริง และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเองคือไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต โดยใช้ความรู้ต่างๆ อย่างถูกหลักวิชาการ ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมคือรู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี ละอายที่จะทำความชั่ว เกรงกลัวต่อผลจากการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือสังคม มีการแบ่งปัน ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นและชีวิตอื่น ๆ เห็นความสำคัญของการร่วมมือปรองดองกันในสังคมซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่างๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน ร่วมสร้างสรรค์พลังในทางบวก อย่างรู้จักสามัคคี นำไปสู่การพัฒนา และความเจริญก้าวหน้า ที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุ/เศรษฐกิจ ด้านสังคม/ชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อ/ค่านิยมต่างๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552: 9)

ในช่วงที่ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 นับเป็นบทเรียนสำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้าใจถึงผลจากการพัฒนาที่ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับศักยภาพของประเทศ ทั้งพึ่งพิงความรู้ เงินลงทุน จากภายนอกประเทศเป็นหลัก โดยไม่ได้สร้างความมั่นคงและเข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีภายในประเทศ ให้สามารถพร้อมรับความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจัยภายในและภายนอก จนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในสังคมไทยอย่างเป็นระบบ ด้วยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ใช้คุณธรรม เป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่

เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่าง สถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสมดุล และยั่งยืน

กระทรวงศึกษาธิการมีความตระหนักในภารกิจที่สำคัญดังกล่าว และให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนซึ่งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) มุ่งเน้นนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาประเทศ จึงจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อดำเนินโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียงเห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักสิ่งแวดลอม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของความเป็นไทย โดยมีหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกันรับผิดชอบเพื่อให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน นำสู่วิถีชีวิตของประชาชน สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ตามแนวพระราชดำริส และนโยบายรัฐบาล รวมทั้งเป็นจุดเริ่มต้นของการผลักดันให้ประเทศไทยโดยรวมพัฒนาต่อไปอย่างเต็มศักยภาพ โดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษาบนพื้นฐาน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2550) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นองค์กรหลักในการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประชากรวัยเรียนอย่างทั่วถึง มีคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและมีคุณภาพตามมาตรฐาน เพื่อให้ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรม และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักธรรมาภิบาล ความสมานฉันท์ คุณธรรม ตามหลักสูตร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552: 7)

ปัญหาหนี้สินของบุคลากรทางการศึกษาหรือครูทั่วประเทศ นับเป็นเรื่องที่ทุกรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศให้ความสนใจมาโดยตลอด เท่าที่ผ่านมามีผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมได้แก่ เปลี่ยนเจ้าหนี้ให้ใหม่ หาช่องทางการลดอัตราดอกเบี้ยลงหรือขยายเพิ่มเติมเงินกู้ให้สูงขึ้นเท่านั้น แต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างสำเร็จเสร็จสิ้น จนเวลาล่วงเลยนับสิบปี จำนวนหนี้ของครูดูเหมือนจะพอกพูนสูงขึ้นตามระยะเวลา สวนทางกับอายุงานที่นับวันมีแต่จะลดน้อยถอยลง อีกทั้งช่องทางการเป็นหนี้ก็เพิ่มมากขึ้นประชิดติดตามครูเหมือนเงาตามตัวอีกด้วย ปัจจุบันพบว่าแหล่งเงินกู้ที่สำคัญของครูทั่วประเทศมาจากหลายๆ แหล่ง อันได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์ สินเชื่อโครงการพัฒนาชีวิตครูฯ ผ่านธนาคารออมสิน สินเชื่อโครงการกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ช่วยเหลือครูและบุคลากรทางการศึกษาฯ โครงการเงินกู้ ช.พ.ค. ต่างๆ และแหล่งที่สามารถสร้างหนี้ได้ง่ายที่สุดอย่างบัตรเครดิต และกู้ยืมหนี้นอกระบบ เป็นต้น ข้อมูลการให้สินเชื่อในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2550 - 2554) แสดงการก่อหนี้ของสมาชิกครูเพิ่มขึ้นจาก 233,788 ล้านบาทในปี 2550 เพิ่มขึ้นเป็น 368,947 ล้านบาทในปี 2554 อัตราการเพิ่มขึ้นจากปี 2550 - 2554 เท่ากับร้อยละ 57.81 หรือคิดโดยเฉลี่ย สหกรณ์จ่ายเงินกู้ให้สมาชิกในรอบปี 2554 มีมูลค่า 30,745 ล้านบาท ต่อเดือน หากพิจารณาเปรียบเทียบกับอัตราการ

เพิ่มขึ้นของการจ่ายเงินกู้ระหว่างปีและการรับชำระหนี้คืนจากสมาชิกพบว่ามีแนวโน้มการจ่ายเงินกู้เพิ่มสูงขึ้นตั้งแต่ปี 2553 จนถึงปี 2554 อีกทั้งปริมาณการจ่ายเงินกู้ในรอบ 5 ปีก็เพิ่มจำนวนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สิริธยา จิตอุดมวัฒนา, 2555)

ครู เป็นบุคลากรที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝังหลักคิดต่างๆ ให้แก่เด็ก โดยครูต้องเข้าใจอย่างถูกต้อง สามารถวิเคราะห์ความพอเพียง/ไม่พอเพียงของตนเองและครอบครัวได้ และทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงในจังหวัดลำปางเครือข่ายพัฒนาชีวิตครูลำปาง ได้จัดอบรม “โครงการพัฒนาด้วยชีวิต ด้วยเศรษฐกิจพอเพียงแบบคนมีกำลัง (ความคิด)” เพื่อพัฒนาศักยภาพครูในพื้นที่ มุ่งเป้าในการทำกิจกรรม เพื่อพัฒนาศักยภาพครู บนพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติจริง หนีจากค่านิยมตามกระแสโลก จนเป็นต้นเหตุสำคัญของการเกิดปัญหาชีวิตทุกรูปแบบตามมา นายทวิโชค เดโชชัยรัตน์ ประธานเครือข่ายพัฒนาชีวิตครูจังหวัดลำปาง เปิดเผยว่า เครือข่ายพัฒนาชีวิตครูจังหวัดลำปางร่วมมือกับ สำนักงานพื้นที่การศึกษาทั้ง 3 เขต ของจังหวัดลำปาง จัดการอบรมครูทั้ง 13 อำเภอ เพื่อให้ครู มีองค์ความรู้ในการใช้ชีวิตแบบพอเพียง และเป็นแบบอย่าง ที่ดีแก่เด็กนักเรียน และสังคม และเชื่อว่าจะเป็นนาร่อง และจุดประกายให้บุคลากร ทางการศึกษา ทั้ง 13 อำเภอ และยกระดับความรู้ ความเข้าใจ ที่แท้จริง ในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงตามแนวพระราชดำริฯ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ที่อาจจะปรับสภาพไม่ทัน โดยเฉพาะภาวะเศรษฐกิจที่เผชิญหน้าอยู่ในขณะนี้ และไปสู่การยกระดับชีวิตที่เป็นอยู่ ให้ดีขึ้น ภายใต้กรอบของการดำเนินชีวิต อย่างคนมีความรู้ ขณะที่หนี้สินของครู ทั่วประเทศมีรวม 3 สามแสนล้านบาท จึงส่งผลกระทบต่อในการดำเนินชีวิตของครูในปัจจุบัน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปางเขต 3 เป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลโรงเรียนระดับประถมศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอแจ้ห่ม อำเภอเมืองปาน อำเภอวังเหนือ และเป็นอีกหน่วยที่ได้ดำเนินนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และกลยุทธ์ของสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปฏิบัติ ข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอแจ้ห่ม ปีการศึกษา 2555 มีจำนวน 237 คน และส่วนใหญ่เป็นชาวอำเภอแจ้ห่ม ซึ่งอำเภอแจ้ห่มเป็นอำเภอเล็กๆ ในจังหวัดลำปาง มีเนื้อที่ประมาณ 1,349.12 ตารางกิโลเมตร ประชากรประมาณ 42,410 คน (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2555) อาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร และรับจ้าง มีความเป็นชนบทมาก ไม่มีความเป็นเมือง หรือแหล่งเศรษฐกิจที่จะจูงใจให้ข้าราชการครูต้องใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมาก

ตาราง 1.1 ข้อมูลเงินกู้ยืมจากสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำปาง เดือน มกราคม – มิถุนายน 2555

เดือน	จำนวนเงินกู้ยืม (บาท)		
	อำเภอแจ้ห่ม	อำเภอวังเหนือ	อำเภอเมืองปาน
มกราคม	11,135,900.00	16,065,500.00	10,308,800.00
กุมภาพันธ์	17,090,000.00	19,204,700.00	8,268,700.00
มีนาคม	19,280,000.00	13,488,100.00	9,724,300.00
เมษายน	12,969,000.00	7,766,700.00	9,676,500.00
พฤษภาคม	9,462,000.00	10,414,900.00	14,255,000.00
มิถุนายน	12,518,500.00	15,408,800.00	9,700,000.00
รวมทั้งสิ้น	82,455,400.00	82,348,700.00	61,933,300.00

ที่มา: สหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำปาง, 2555

จากข้อมูลหนี้สินของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำปางในเดือน มกราคม ถึง มิถุนายน 2555 พบว่า ข้าราชการครูในเขตอำเภอแจ้ห่มได้กู้ยืมเงินจากสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำปางสูงถึง 82,455,400 บาท และเป็นยอดหนี้สินของข้าราชการครูที่สูงกว่าอำเภอเมืองปาน และอำเภอวังเหนือ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงภาวะหนี้สินข้าราชการครูในอำเภอแจ้ห่ม และการใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการหนี้สิน ซึ่งคาดว่าผลที่ได้รับจากการวิจัย สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา และเป็นแนวทางให้กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาอื่น อันจะนำไปปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาภาคการศึกษาของประเทศต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาภาวะหนี้สินของข้าราชการครูประถมศึกษาในอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
- 2) เพื่อศึกษาถึงระดับความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการครูประถมศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการหนี้สินของข้าราชการครูประถมศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง

1.3 ขอบเขตการศึกษา

โดยมีขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

- 1) ขอบเขตของพื้นที่ ประกอบด้วย โรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง รวม 34 โรงเรียน
- 2) ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ข้าราชการครูและผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอแจ้ห่ม ปีการศึกษา 2555 จำนวน 34 โรงเรียน (รวมข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในสำนักงาน) จำนวนทั้งสิ้น 237 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ผู้ศึกษาจึงทำการศึกษาจากประชากรทั้งหมด 100%
- 3) ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาภาวะหนี้สินของข้าราชการครูประถมศึกษาในอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 และการใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการหนี้สิน ประกอบด้วย ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวที่ดี และเงื่อนไขของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความรู้ และความมีคุณธรรม

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ทราบภาวะหนี้สินข้าราชการครูประถมศึกษาในอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง และนำไปสู่การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ปัญหาหนี้สินข้าราชการ
- 2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปางเขต 3 ซึ่งเป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น สามารถนำผลการศึกษาไปกำหนดนโยบาย วางแผน และปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาได้